

Alojzije Čondić

Nikola Vranješ, *Projekt i metoda. Praksa vjere u svijetu promjena*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2021., 146. str.

Budući da se u crkvenoj stvarnosti rijetko govori o pastoralnim projektima i metodama, odnosno o onomu *što* i *kako* činiti, pastoralni je teolog, izv. prof. dr. sc. Nikola Vranješ, na tu temu objelodanio naslovljenu knjigu u kontekstu pastoralna Katoličke Crkve i vjerske prakse u svijetu promjena i razvitka. S teološko-pastoralnog aspekta radi se o ključnim temama za život mjesne Crkve i župne zajednice zato što se takvim pristupom crkvenomu radu ne dopušta pastoralna improvizacija. Autor uvodno kontekstualizira biblijsko poimanje svijeta, koji nije samo prolazna postaja za čovjeka, nego je zadaća u vidu integralnog ostvarenja čovjeka, jer se poslanje Crkve ostvaruje na pozornici svijeta, kojega povezuje s Bogom.

U ovoj knjizi pastoral nije specifična tema proučavanja, nego su to *projekt* i *metoda* kao njegove sastavnice, što riječki pastoralist Vranješ vješto predočuje u duhu rimske lateranske škole. Namjera mu nije raspirivati rasprave, nego kritički proučava i posvješćuje potrebu projekta i metode,

onoga *što* i *kako* činiti u pastoralu, zato što su svijet i čovjek obilježeni nagnućem zlu i posljedicama grijeha, koji utječu na promjenu pastoralu u suvremenoj kulturi i potrebu primjerenih odgovora u skladu s evanđeljem. Radi se o ozbiljnome pothvatu, makar ne tendira detaljno prikazivati pojedine etape i dimenzije, nego ovo djelo nudi kao teološku pomoć u smislu mogućega korištenja pastoralnim projekatima i njihova stvaranja.

Projekt

Kod nekih se pastira i teologa javljaju dvojbe o potrebi teološko-pastoralnih projekata. Svjestan te činjenice, Vranješ svoje razmišljanje o projektnoj logici i pristupu pastoralu najprije promatra na antropološkoj i društvenoj razini tvrdeći da je projekt, prije svega, ljudska stvarnost, čovjekov poziv i mogućnost da vlastiti život realizira kroz određena zalaganja i pothvate. U vidu napetosti između povijesti i budućnosti predočuje sintagmu „život kao projekt”, te, svjestan raznih ograničeno-

sti, tvrdi da projektiranje ne doživljuje kao bijeg u budućnost, nego kao odgovornu otvorenost novim obzorjima. Zapaža da se suvremeno društvo, bazirano na individualizmu i subjektivizmu, suočava s kulturom „bez projekta” te prevladava neodlučnost i dezorijentiranost, privremenost i povremenost, što umanjuje vrsnoću i sadržajnost života. Društvena se zbrka bitno reflektira na duhovnost i pastoral, mnogi se ne uspijevaju ostvariti jer, računajući na materijalni napredak, odbacuju zajednicu, tradiciju i vjeru kao integrirajuće čimbenike.

S teološkoga gledišta pastoralno se projektiranje uklapa u činjenicu Božjega nauma sa svijetom i čovjekom, a to se prvobitno iščitava kroz život Isusa Krista i njegovo djelo spasenja, što usmjeruje poslanje Crkve. Naglašava da je, djelovanjem Duha Svetoga, pastoralni projekt odgovor zauzete zajednice na poticaje milosti u povijesti. Crkva, čiji se rad temelji na duhovnosti, svojom izgradnjom pridonosi boljitku društva, pa bi bilo preuzetno očekivati da Bog gotovo sve učini umjesto ljudi ne uočavajući važnost osobne projektne zauzetosti koju Bog očekuje i za koju ih je obdario. U tomu su kontekstu pastoralni projekti vezani uz vjeru

u Boga koji čovjeku daruje mogućnost kreativnosti i inovativnoga reda.

Pastoralno projektiranje ima teološko-duhovnu utemeljenost i opravdanost. Bazirajući pastoral na *utjelovljenju*, kao svomu uporišnom načelu, pastoralno se projektiranje ne smije banalizirati, jer radi se o primarnoj teološkoj važnosti. Budući da tradicionalizam onemogućuje crkveno planiranje, pastoralist Vranješ bitno uzima u obzir crkvenu tradiciju tvrdeći da pastoralni rad načelo utjelovljenja odjelotvorno upravo kroz odgovornu projektualnost. Stoga, treba istaknuti da je upravo ta projektualnost izričaj vjernosti utjelovljenju.

Pisac, obrazlažući temeljne čimbenike pastoralnoga projektiranja, tvrdi da je teološko-pastoralna vizija, koja je djelovanjem Duha Svetoga, prožeta ljubavlju, istinom i vjerom, opće obzorje crkvenoga rada. Da se pastoral ne bi pretvorio u menadžerski ili birokratski sustav, Vranješ naglašuje da je crkveni rad usmjeren na perspektivu koja je podložna duhovnim dimenzijama života i zajedništva. Pastoralna praksa i projekti u Crkvi ne bi smjeli biti neodređeni i nejasni, stoga na spomenutim zasadama u bitne elemente pastoralnoga pro-

jektiranja uvrštava: *pastoralne smjernice, projekt te program i programiranje*. S obzirom na krizu pastoralu i činjenicu neprikladnih pastoralnih modela projekt promatra kao obnovljeno nastojanje u povezivanju inkulturacije vjere, pastoralu i kulture, pri čemu pastoral dobiva na osvježivanju i prodornosti.

Metoda

Premda projekt i metodu treba razlikovati, ipak ne idu jedno bez drugoga, odnosno treba ih sagledavati u pastoralnoj cjelini i uzajamnosti. Povezivanje teološke teorije i prakse upućuje na činjenicu postojanja pastoralne metode i zato Vranješ jasno napominje da je metoda jedan od ključnih čimbenika pastoralne teologije, koji se usmjeruje na stvarni crkveni rad. Ne ulazeći u rasprave o metodama, temu o pastoralnoj metodi ne iscrpljuje, nego produbljuje predočujući *metodu teološko-pastoralnoga raspoznavanja / razlučivanja*, koja sadržava tri etape: analiza i vrjednovanje, odluka i projektiranje, aktualizacija i provjera te tri dimenzije: kairologija, operativa, kriteriologija.

Autor obrazlaže narav spomenute metode kao teološko-praktične stvarnosti ističući da se metoda pastoralne teo-

logije treba povezivati s materijalnim i formalnim objektom. Osim toga, tvrdi da istinska metoda pastoralne teologije, koja je nužno praktična te povezuje i pozicionira iskustvo i praksu crkvene zajednice, bitno poštuje duhovne odrednice strukturiranja, upućenosti i djelovanja Crkve. Tema razlučivanja duhovnog iskustva veoma je zamršena pa, da bi se izbjegao individualizam, treba je raspoznavati u povezanosti s Crkvom, koja svima daje objektivne elemente kritičke prosudbe.

Metoda je povezana s disciplinom, što podrazumijeva razlikovanje između načina i objekta proučavanja pastoralne teologije i drugih teoloških disciplina. Da se ne bi izgubila posebnost pastoralu, treba razlikovati specifično pastoralno djelovanje u sebi od evangelizacijskoga poslanja ili međureligijskoga djelovanja. Dakako, pastoral je povezan s evangelizacijom i kulturom, ali istinski pastoral mora zadržati svoju specifičnost u čemu ključnu ulogu ima prikladna metoda i zato pastoralni rad danas i u dolazećemu vremenu, da ne bi zapao u aktivizam i puku organizaciju, mora biti obilježen osuvremenjenim metodološkim pristupom.

U tomu vidu *metoda pastoralnoga razlučivanja* nudi

ostvariv i dostižan itinerarij, usmjerena je na konkretne pastoralne čimbenike i zato je Vranješ smatra metodom za istinski pastoralni vjerski susret ili metodom susreta koja se ponajprije tiče osobe, čije se vrijedovanje nalazi u Isusovoj praksi i prerasta u zajedništvo. Pastoral, u čiju bit ulazi njegovanje kulture susreta, djelo je Crkve i zato svi pastoralni pothvati i sastavnice moraju biti uzajamno povezani. No, da susreti ne bi izbljedjeli i da bi zadržali svoju različitost, nužno je osobne metodološke pristupe usklađivati s odrednicama prosudbe. Jer postoje opasnosti za ostvarenje pastoralala pretežito s frontalnim načinom susreta s osobama i zajednicama, a što se posebno vidi u napastima klerikalizma i paternalizma ili u pogibelji pastoralne popustljivosti.

Na tome tragu pisac prikazuje pastoralnu metodu uključivosti i integracije, s posebnim osvrtom na ulogu svećenika, jer je temeljni cilj pastoralala međusobno povezivanje Boga i ljudi. Time uočava povezanost susreta i zajedništva, jer upravo je susret usmjeren na stvaranje zajedništva kao najvećega dobra za čovjeka i Crkvu, a pastoralni se rad određuje dinamizmom zajedništva. Logika metode teološko-pastoralnoga razlučivanja, koja omoguću-

je aktualizaciju pastoralnoga projektiranja, bitna je za zajedništvo na župnoj razini, jer potiče na istinsko zajedništvo cijele Crkve. Osim toga, potiče inkulturaciju vjere, raspoznavanje elemenata kulture koji su spojivi s vjerom, jer se Božja objava prenosi s pomoću kulturnih čimbenika.

Elementi metode u različitim pastoralnim kontekstima

Profesor Nikola Vranješ veliki dio knjige posvetio je čimbenicima metode teološko-pastoralnoga razlučivanja u različitim pastoralnim kontekstima i njezinoj aktualizaciji, a koju je razradio lateranski pastoralist Sergio Lanza (1945. – 2012.) potičući teologiju da razvija metodu u konkretnim okolnostima. U skladu s tim, Vranješ u svojoj knjizi razrađuje teološki pogled na metodu i njezine pojedine elemente, a aktualizaciju konkretnih pastoralnih odluka i projekta razborito prepušta pojedinim pastoralnim akterima u stvarnim pastoralnim okružjima.

Za ostvarenje ovoga metodološkoga hoda izdvaja temu *župne zajednice*, jer župna je zajednica pastoralni okvir za uzetosti koji utječe na većinu drugih pastoralnih područja. Župa očituje Crkvu na određ-

nomu prostoru i zato je bitni element razlučivanja evangelizacija, a ostvarivanje pastoralna najaktualnija je potreba Crkve.

U prvoj metodološkoj etapi kroz *analizu i vrjednovanje*, uzimajući u obzir sve dimenzije a poglavito kairologiju, osvrće se na stanje župne zajednice kroz evangelizacijsko-misijski ključ s uporištem u logici utjelovljenja, čime se rasvjetljuje važnost prikladnoga ucjepljenja u kulturu konkretnoga života. Svjestan da je župna zajednica, na čelu sa župnikom, pozvana ići Kristovim putem, autor raščlanjuje i vrjednuje poslanje župnoga pastora današnje kao i njegove manjkavosti s ciljem poboljšanja i poosobljenja.

Prikazujući drugu metodološku točku označuje elemente za stvaranje prikladnih pastoralnih *odluka* ponajprije obnove u dimenziji duhovnih dinamizama, konkretnih pothvata i projekata u obnovi suvremenoga života župne zajednice, unapređenje evangelizacije, vrsnoću zajedništva i napretka u zrelosti vjere te angažmana oko razlučivanja župnoga pastoralnog i društveno-kulturnoga stanja. Metodološku postavku bazira u odnosu na Isusa Krista s nakanom da se župnik i župna zajednica, prema njegovu pri-

mjeru, osposobe pristupati osobama i zajednicama usmjerujući župni pastoral za *odluke* i *projekte*. Radi se o življenju i svjedočenju vjere u župi, pa u tomu kontekstu, obrađujući župno pastoralno vijeće, kao izričaj suodgovornosti vjernika laika, potiče stvaranje sinodalnoga pastoralnog stila.

U obradi treće i posljednje etape metodološkoga hoda prikazuje važnost *ostvarenja* zacrtanih odluka i projekata te *provjeru* tijeka ostvarivanja, jer programiranje u župnomu pastoralu uvijek treba sagledavati u svjetlu dinamike trajnog unapređenja pastora i eventualnih prilagodbi djelovanja. Poglavito bitnim drži element provjere, tj. da ne bi došlo do pastoralnoga zastoja, odnosno da projekti ne bi ostali na razini lijepih želja, župna bi zajednica sa svim svojim tijelima trebala bdjeti nad povezivanjem i prikladnim ostvarivanjem predviđanih projekata i donesenih pastoralnih odluka.

U tomu nastojanju, uzimajući u obzir kriterijološku dimenziju angažmana, koja često izostaje, osim općih pastoralnih kriterija (ljubav, mir...), treba uočiti konkretnije *kriterije* zauzetosti, koji su provjerljivi, i to na temelju teološko-pastoralne povezanosti općih kriterija i odrednica konkretne situacije, a u čemu su elementi

vjere normativni. U produblji-
vanju treće etape te u ostvare-
nju projekata i provedbi odluka
nezaobilazan je kriterij zajed-
ništvo pod vidom sazrijevanja
u zdravoj vjeri kao i ustrajnost
u vrsnoći zajedništva i cjelovitom
njegovu teološko-pastoralnom
tumačenju, jer se u župi konkretno
ostvaruje i živi crkveno zajedništvo.

Svećenici i vjernici laici, kojima
treba trajna teološko-pastoralna
formacija, pozvani su ustrajno
njegovati zajedništvo u župnoj
zajednici da ne bi župa prestala
biti zajednica uvjerenih kršćana
i da se ne bi svela na neku admini-
strativnu strukturu, jer pastoralno
„nepokretljivo” zajedništvo guši
evangelizaciju. Osim toga, neizostavan
kriterij u realizaciji župnih
pastoralnih projekata i provjere
jest razvijanje suradničkoga
mentaliteta, pastoralne uključenosti
te, da se ne bi projekt sveo samo
na sociološku strukturu, bitno je
poštovanje vidljivih međuljudskih
čimbenika, otajstvenoga karaktera
i izvornosti crkvenoga pastoralnog
rada u otvorenosti djelovanju
Duha Svetoga.

Vranješ, osim u Svetomu pismu,
u djelima relevantnih teologa,
svoju inspiraciju nalazi u crkvenim
dokumenti-

ma, poglavito pape Franje, koji
promiče važnost kreativnosti u
župnomu pastoralu ističući potrebu
povezivanja „stara” i „novoga”
u pastoralu. U središnje kriterije
provjere i ostvarenja župnih
projekata, među kojima prioritet
imaju brak, obitelji i mladež,
ubraja angažman vjernika laika i
potrebu njihove teološko-pastoralne
izobrazbe, produbljenje i osobno
svjedočanstvo vjere, suradnju kao
temeljni uvjet evangelizacijske
usmjerenosti.

Osim župne zajednice Vranješ
u svojoj knjizi, metodu teološko-
pastoralnoga razlučivanja, aktualizira
na području *pastorala kulture* te
pastorala nekada i danas na području
Riječke metropolije. U suradnji
s doktorandom Aleksandrom
Kovačevićem, metodom razlučivanja
prikazuje pastoral braka i obitelji.
Budući da je tema *projekt i metoda*
u središtu shvaćanja i ostvarivanja
pastorala, ova knjiga, koja je pisana
s dubokim teološko-pastoralnim
osjećajem i vjerom, mjerodavnošću
i znanjem, veliki je doprinos na
teološko-znanstvenoj razini, a od
bitne je važnosti i za crkveni rad
znanstvenika i pastoralnih djelatnika,
jer širi teološko-pastoralne
spoznaje i obzorja.